

BO‘LAJAK MUTAXASSISLARNI LOYIHALASH KOMPETENSIYALARINI RIVOJLANTIRISH METODIKASI

Davronova M.U.

Namangan muhandislik-qurilish instituti katta o‘qituvchi

Tayanch so‘zlar: masofaviy ta‘lim, faol loyiha, mustaqil ishlar, veb-kvestlar, kognitiv faoliyat, integratsiya, axborot resurslari

Ключевые слова: дистанционное образование, активный проект, самостоятельные работы, веб-квесты, познавательная деятельность, интеграция, информационные ресурсы

Key words: distance education, active project, independent work, web quests, cognitive activity, integration, information resources

Kirish. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2018 yil 5 iyundagi PQ-3775-sonli “Oliy ta‘lim muassasalarida ta‘lim sifatini oshirish va ularning mamlakatda amalga oshirilayotgan keng qamrovli islohotlarda faol ishtirokini ta‘minlash bo‘yicha qo‘shimcha chora-tadbirlar to‘g‘risida” gi qarorlari hamda mazkur faoliyatga tegishli boshqa me‘yoriy-huquqiy hujjatlarda belgilangan vazifalarning ijrosini ta‘minlash bo‘yicha mamlakatimizda zamonaviy fan, texnika va texnologiyalarni rivojlantirishga yo‘naltirilgan bozor iqtisodiyoti mexanizmlarini ishlab chiqish va ularni maqsadli amalga oshirish borasida salmoqli ishlarni olib borildi.

Har qanday mamlakatning kelajagi bevosita unda o‘rib kelayotgan yoshlarning ta‘lim-tarbiyasiga qaratilayotgan e‘tibor bilan mantiqan bog‘liqdir. Bu o‘z navbatida ta‘lim-tarbiya, fan va ishlab chiqarish o‘rtasidagi hal qilinmagan masalalarni hal qilish, oliy texnik o‘quv yurtlarida ta‘lim sifatini oshirish va pedagogik jarayonlarni tashkil etishda va boshqarishda innovatsion yondashuv masalalariga uyg‘un bo‘lgan, dolzarb muammolarni hal qilinayotganligidan dalolat berib turibdi. Oliy texnika muassasalarda faoliyat olib borilayotgan o‘qituvchilar innovatsion ta‘lim texnologiyalarni, ta‘lim-tarbiya jarayonini faollashtirish usullari va o‘qitiladigan fanlar bo‘yicha sifatli bilim, ko‘nikma va malakalarni hosil qilishni ta‘minlovchi interfaol metodlarni bilishi va

o'quv jarayoniga tadbiiq eta bilishi lozim. O'qituvchi interfaol metodlarning mazmuni, mohiyati, maqsadi va vazifalarini o'rganib chiqib, ular haqida ilmiy asoslangan ma'lumotlar, amaliy yo'llanmalar ishlab chiqishi, metodlarni va axborot texnologiyalarini o'zlashtirganidan so'ng, ularni o'quv jarayonida joriy eta olishi kerak.

Masofaviy ta'lim bu ta'limni modernizatsiya qilishda tobora muhim rol o'ynamoqda. Hozirda oliy ta'lim tizimi talabalarning mustaqil ishlariga yo'naltirilgan. Evropa universitetlarining me'yorlaridan biri talabanning asosiy ta'limni sinfda emas, ma'ruza va seminarlarda emas, balki mustaqil ish jarayonida, tavsiya etilgan adabiyotlarni o'rganish va insholar, tezislar, kurs ishlari, BMI lar va boshqalarni yozishda zarur bo'lgan munosabatdir.

Adabiyotlar. Keyingi yillarda olimlar va pedagog-amaliyotchilar mutaxassislik fanlarni o'qitishda talabalarda loyixalash kompetensiyalarini shakllantirish uchun ularni mustaqil ijodkorlik va tadqiqotchilik faoliyatiga jalb etish imkoniyatlarini har tomonlama o'rganishmoqda (A.V.Leontovich, L.Yu.Lyashko, T.G.Kalugina, A.O.Karpov, T.Ye.Klimova, B. Mirzahmedov A.S.Obuxov, G.A.Russkix, N.V.Sыchkova va boshqalar).[3] Masofaviy o'qitish texnologiyalarining loyiha faoliyati shakllaridan biri sifatida veb-kvestlar talabalarning mustaqil ishlarini tashkil qilish uchun ishlatiladi. Veb-kvestlar asoschilari San-Diego davlat universiteti (AQSh) ta'lim texnologiyalari professori Berni Dodj va uning shogirdi Tom Mart, o'sha vaqtda Kaliforniyaning Poway shahridagi o'rta maktabda ingliz tili o'qituvchisi bo'lgan. Ular 1995 yildan beri Internetni ta'lim jarayoniga muvaffaqiyatli integratsiya qilish strategiyalaridan biri sifatida web-kvest modelini ishlab chiqdilar.

Bugungi postimizda hayotimizga kirib kelgan 10 ta eng sara texnologiyalarni birini keltirib o'tmoqchiman. Faol loyiha ishi texnologiyasida - zamonaviy texnologiyalar tufayli biz birgina havolaga o'tish orqali mutaxassislik fanidan istalgan ma'lumotga ega bo'lishimiz mumkin. Shu bilan birga, haqiqiy hayot va biznes kechagi bitiruvchilardan nazariy bilimlarni emas, balki amaliy ko'nikmalarni kutib qoladi. Bu ikki fakt ta'lim jarayonini qayta isloh etishni talab qiladi. Masofaviy o'qitish texnologiyalarining loyiha faoliyati shakllaridan biri sifatida veb-kvestlar talabalarning mustaqil ishlarini tashkil qilish uchun ishlatiladi.

Tadqiqot metodologiyasi: Texnik ta'limi jarayonida loyihalash faoliyatni samarali tashkil etishning muhim shartlaridan biri mashg'ulotlarda ta'lim metodlarining to'g'ri tanlanishidagina emas, o'qitish shakllarining aniq belgilanishi va muvaffaqiyatli amalga oshirilishi bilan ham izohlanadi. Tadqiqot doirasida amalga oshirilgan ishlar jarayonida innovatsion o'qitish metodlari

va texnologiyalari asosida tashkil etiladigan interfaol mashg'ulot shakllarini o'rganish va tadqiq etish asosiy vazifalar sirasiga kiritildi. Ta'lim jarayonida va uni olib borishning samaradorligini oshirishda ta'lim shakli, turi, metod va vositalarining alohida-alohida ahamiyati mavjud.

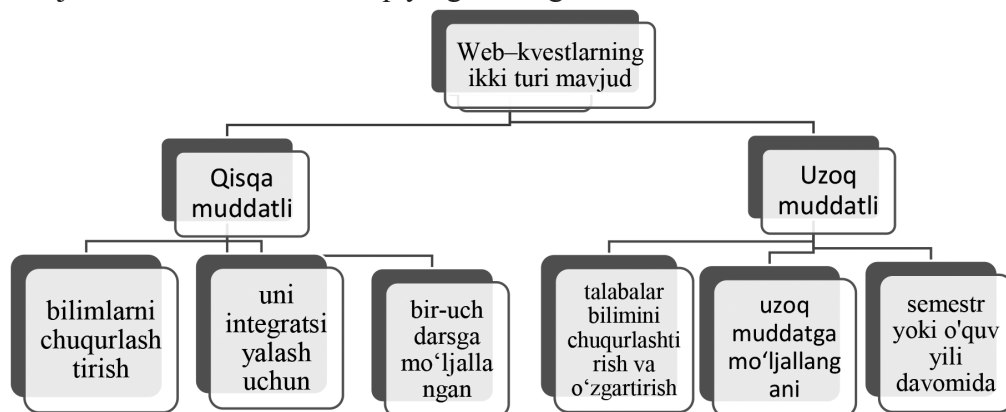
Texnik ta'limida amaliy metodlar eng samarali metod hisoblanib, bu metod talabalar ongida ma'lumotning 75 % i saqlanib qolishi bilan ahamiyatlidir lekin o'quv-materiallarini talabalar tomonidan mustaqil o'rganish, amaliy mashg'ulotlarini mustaqil bajarish metodlari undan ham samaraliroq hisoblanadi, bunda 90 % bilim o'zlashtiriladi va ko'nikma hosil bo'ladi. Demak, talabalarni mustaqil o'rganish, izlanish, muammolarni mustaqil echish, amaliy ta'sirlariga yo'naltirilgan faol metodlarni qo'llash yaxshi samara beradi. O'qitish jarayonida guruhdagi talabalar soni muhim ahamiyatga ega. Agar guruhda talabalar ko'pchilik bo'lmasa, faol metoddan foydalanib, o'qitishni jadallashtirish mumkin. Agar talabalar ko'p bo'lsa, faol metodlardan foydalanish yaxshi natija bermasligi mumkin. Talabalarning har biri bilan ishlashning imkoni bo'lmaydi.

Faol ta'lim metodlarini tanlashda ta'lim oluvchilarning o'quv-bilish imkoniyatlarini, ya'ni ularning yoshi, tayyorgarlik darajasi, hamda, jamoadagi o'zaro munosabatlarning o'ziga xosligini ham inobatga olish muhim. O'quv mashg'ulotiga tayyorgarlik vaqtida, ta'lim metodini tanlayotib, biz, albatta, talabalarning mustaqil va ijodiy ishlash qobiliyatini hisobga olishimiz lozim. Talabalarning mustaqil tarbiyaviy ishi-bu o'qituvchining bevosita yordamisiz amalga oshiriladigan bilim manbalarini amalga oshirish vositalarini va kognitiv faoliyat natijalarini izlashni o'z ichiga olgan faoliyat turi. Veb-kvestlar berilgan mavzu bo'yicha Internetda ma'lumot qidirish. «Ta'lim veb-kvesti-bu talabalar ma'lum bir ta'lim vazifasini bajarayotganda ishlaydigan Internet-sayt». Bunday veb-kvestlar o'quv jarayonida turli darajadagi turli xil o'quv fanlariga internetning integratsiyasini maksimal darajada oshirish uchun ishlab chiqilmoqda. Ular alohida muammoni, o'quv mavzusini, qamrab oladi yoki fanlararo bo'lishi mumkin. Ta'lim veb-kvestlarining o'ziga xos xususiyati shundaki, talabalarning mustaqil yoki guruhli ishlashi uchun ma'lumotlarning bir qismi yoki barchasi turli veb-saytlarda joylashgan.

Pedagogikada veb-so'rov-bu internetning axborot resurslaridan foydalaniladigan rolli o'yin elementlari bilan muammoli vazifa. Bu internetda ma'lumot qidirishga asoslangan mini-loyiha. Veb-kvest talaba oldiga qo'yilgan maqsadlarga qarab o'qituvchi yoki talaba tomonidan tuzilishi mumkin.

Tahlil va natijalar: O'quv jarayonida veb-kvestlardan foydalanish uchun juda ko'p sabablar bor, keling, ulardan ba'zilarini sanab o'tamiz. Bu maxsus

texnik bilimlarni talab qilmasdan, internetni o'quv jarayoniga qo'shishning oson usulidir. Kvestni individual ravishda bajarish mumkin, ammo kvestni hal qilishda guruh ishi afzalroqdir. Shu bilan birga, ikkita aloqa va axborot almashinuvi kabi o'quv maqsadiga erishiladi. Web-kvestlar tanqidiy fikrlashni, shuningdek taqqoslash, tahlil qilish, tasniflash va mavhum fikrlash qobiliyatini rivojlantiradi. Web-kvestlar quyidgi turlarga bo'ladi.

1-rasm. Web-kvestlarni turlari

Qisqa muddatli -loyihalarning maqsadi bilim olish va uni bilim tizimingizga qo'shishdir. Qisqa muddatli veb-kvest ustida ishlash birdan uch seansgacha davom yetishi mumkin.

Uzoq muddatli- veb-kvestlar tushunchalarni kengaytirish va aniqlashtirishga qaratilgan. Uzoq muddatli veb-kvest ustida ish tugagandan so'ng, talaba olgan bilimlarini chuqur tahlil qila olishi, uni o'zgartira olishi, mavzu bo'yicha ishlash uchun topshiriqlar yaratishi uchun materialga yega bo'lishi kerak. Uzoq muddatli veb-qidiruv ustida ishlash bir haftadan bir oygacha davom yetishi mumkin (maksimal ikki oy). Web-kvestlarining o'ziga xos xususiyati shundaki, u bilan talabalarning mustaqil yoki guruhli ishlashi uchun ma'lumotlarning bir qismi yoki barchasi turli veb-saytlarda joylashgan. Web-kvestlar bilan ishlash natijasida talabalarning ishlarini web-sahifalar va web saytlar shaklida internetda nashr ettirish mumkin. Shuningdek sinfda dars jarayonida veb-kvestlardan foydalanish har doim qiziqarli bo'ladi. Bu talabalarni izlanish olib borishga, talabalar va ularni yaratuvchi o'qituvchilari uchun dars jarayonini maroqli tashkil etishga asoslanadi. Web-kvest dizayni talabalarning vaqtini oqilona rejalashtirishni o'z ichiga oladi, bu ma'lumotni topishga emas, balki undan foydalanishga qaratilgan. Web-kvest quyidagilarga hissa qo'shadi:

- o'qituvchi talabalarga ko'rsatma beradigan ma'lumotlarni internetda qidirish,
- ma'lumotlarni tahlil qilish,
- umumlashtirish va baholash bosqichida talabalarning tafakkurini rivojlantirish,
- talabalarning kompyuter ko'nikmalarini rivojlantirish va ularning so'z boyligini oshirish,
- talabalarni o'qituvchidan mustaqil ravishda o'rganishga undashdan iborat.

Talabalarning darsdan tashqari faoliyatini tashkil etish bo'yicha Davlat Ta'lim Standartining zamonaviy talablari talabalar ishining loyiha va tadqiqot faoliyati kabi shakllarini nazarda tutadi.

Loyiha faoliyati jarayonida modelga muvofiq harakat qilishni biladigan, balki eng ko'p manbalardan mustaqil ravishda kerakli ma'lumotlarni oladigan, uni tahlil qilishni, yangi g'oyalarni ilgari surishni, xulosalar chiqarish, qiyin vaziyatlarda qaror qabul qilishni va qo'llashni biladigan bo'lajak mutaxassis shakllanadi. [6]

Loyiha usulidan foydalanish katta afzalliklarga ega.

Bu talabalar mustaqil ravishda harakat qilishni o'rganadigan etarli axborot muhitini yaratish orqali bitiruvchilarning muvaffaqiyatli ijtimoiylashuviga yordam beradi.

Tadqiqot mavzularining dolzarbligi, keng auditoriyani o'z izlanishlari natijalari bilan jonli, vizual tarzda tanishtirish qobiliyati ta'lim jarayonini uning barcha bosqichlarida faollikka asoslangan yondashuvni qo'llab-quvvatlaydigan tashkil etishga imkon beradi.

Talabalar tadqiqot texnologiyasini o'zlashtiradilar, bu quyidagi bosqichlarni o'z ichiga oladi:

- tadqiqot muammosini aniqlash;
- maqsad va vazifalarni belgilash;
- tadqiqot gipotezalarini shakllantirish;
- ma'lumotlarni yig'ish va qayta ishlash usullarini aniqlash;
- qo'shimcha ma'lumot qidirish;
- yangi faktlarni tahlil qilish;
- umumlashtirish;
- tadqiqot natijalarini ro'yxatga olish;
- olingan natijalarni muhokama qilish va tarjima qilish.

1. Tadqiqot muammosini tanlash va guruh ichida muayyan muammoni hal qilishda talabalar o'zlarining qiziqishlari va tayyorgarlik darajasidan kelib chiqadilar:

- Konsensusga erishish-o'tkir muammoning echimini ishlab chiqish.
- Baholash-ma'lum bir nuqtai nazarni asoslash.
- Jurnalistik tergov - axborotni ob'ektiv taqdim etish (fikir va faktlarni ajratish).
- Ishontirish – bu raqiblarni yoki betaraf fikrlovchi shaxslarni o'z tomoniga ishontirishdir .
- Ilmiy tadqiqotlar-noyob onlayn manbalar asosida turli hodisalar, kashfiyotlar, faktlarni o'rganish.

Veb-kvest ravishda quyidagi bosqichlarni o'z ichiga oladi:

Birinch bosqichda kirish (mavzu va loyihaning qiymatini asoslash). Ushbu bosqich asosiy ma'lumotlarni taqdim etadi, asosiy tushunchalarni kiritadi, shuningdek talabalar aks ettiradigan savolni o'z ichiga oladi;

Ikkinchi bosqichda vazifa (maqsad, shartlar, muammo va uni hal qilish yo'llari). Bu veb-kvestning eng muhim qismidir. Vazifa talabalarni muammoni hal qilish uchun bir qator aniq harakatlarga yo'naltiradi;

Uchunchi bosqichda jarayon (ishning borishini bosqichma-bosqich tavsiflash, rollarni taqsimlash, har bir ishtirokchining majburiyatlari, Internet resurslariga havolalar, yakuniy mahsulot). Ushbu bo'limda talabalar vazifani qanday bajarishlari haqida ko'rsatmalar mavjud (ma'lumotlarni to'ldirish va saralash tartibi);

To'rtinchi bosqichda Baholash (o'z-o'zini baholash shkalasi va o'qituvchilarni baholash mezonlari). Bo'limda bajarilgan vazifani ma'lum standartlarga muvofiq baholash mezonlari mavjud;

Beshinchi bosqichda xulosa (natijalarni umumlashtirish, natijalarni umumlashtirish (nimani o'rgandingiz, qanday ko'nikmalarga ega bo'ldingiz; ritorik savollar yoki mavzuni keyingi tadqiq qilishga undaydigan savollar mumkin). Bu muammoni aks ettirish va keyingi tadqiqotlarni umumlashtiradi va rag'batlantiradi;

Oltinchi bosqichda O'qituvchi sahifalari (ixtiyoriy): ularda veb-kvestdan foydalanadigan boshqa o'qituvchilarga yordam berish uchun ma'lumotlar mavjud.

Veb-Kvestda ishlash bosqichlariga quyidagilar kiradi:

Dastlabki bosqich (jamo). Talabalar tanlangan mavzuning asosiy tushunchalari, shunga o'xshash loyihalar materiallari bilan tanishadilar. Jamoadagi rollar taqsimlanadi: 1 ta rolga 4tadan 1 kishi. Jamoaning barcha

a'zolari bir-biriga yordam berishlari va bir-birlariga kompyuter dasturlari bilan ishlashni o'rgatishlari kerak.

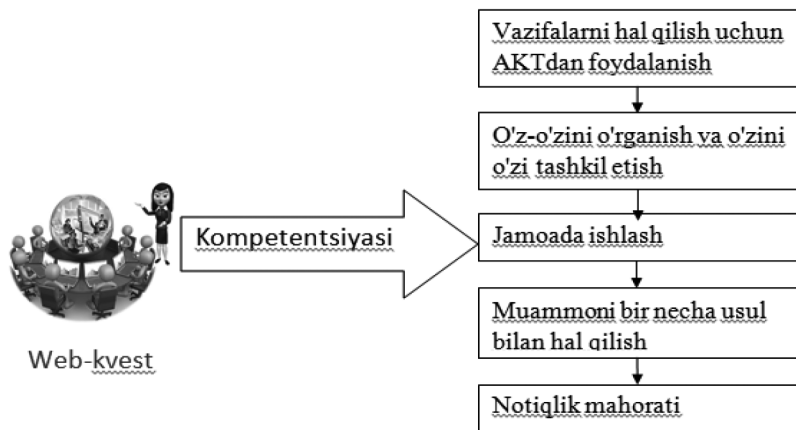
Rol bosqichi. Umumiy natija uchun individual jamoaviy ish. Ishtirokchilar bir vaqtning o'zida tanlangan rollariga muvofiq vazifalarni bajaradilar. Ishning maqsadi raqobatbardosh bo'lmaganligi sababli, veb-kvest ustida ishlash jarayonida jamoa a'zolari kompyuter dasturlari va Internet bilan ishlash ko'nikmalariga o'zaro o'rgatiladi. Jamoa har bir topshiriqning natijalarini birgalikda umumlashtiradi va ishtirokchilar umumiy maqsadga erishish - veb-sayt yaratish uchun materiallar almashadilar.

Ushbu bosqichning vazifalari:

- muayyan mavzu bo'yicha ma'lumot qidirish;
- sayt tuzilishini ishlab chiqish;
- sayt uchun materiallar yaratish;
- sayt uchun materiallarni qayta ko'rib chiqish.

Yakuniy bosqich. Jamoa o'qituvchi rahbarligida birgalikda ishlaydi va Internetda e'lon qilingan tadqiqot natijalari uchun javobgarlikni his qiladi.

Xulosa va takliflar muammoni o'rganish natijalari asosida shakllantiriladi. Tugallangan ishlar tanlovi o'tkaziladi, unda vazifani tushunish, foydalanilgan ma'lumotlarning ishonchliligi, uning berilgan mavzuga aloqasi, tanqidiy tahlil, mantiq, ma'lumotlarning tuzilishi, pozitsiyalarning aniqligi, muammoni hal qilish yondashuvlari, individuallik, taqdimotning professionalligi baholanadi. [7] Natijalarni baholashda o'qituvchilar ham, talabalar ham munozara yoki interaktiv ovoz berish orqali qatnashadilar. Texnika oliy ta'lim talabalarini mutaxassislik fanlarni o'qitishda loyiha faoliyati shakllaridan biri sifatida veb-kvestlarni qo'llash orqali quyidagicha loyixalash kompetensiyalarini rivojlantirishga erishamiz. [8]

Xulosalar. Web Kvest topshirig'ini bajarish qo'shma faoliyatni o'z ichiga oladi. Jamoa a'zosining umumiy ishga qo'shgan hissasini talabalar tomonidan baholash ham yaxshi rag'batlantiruvchi omil hisoblanadi;

- √ Web Kvestda material sifatida turli multimedia manba formatlari, masalan, grafiklar, fotosuratlar, jadvallar, roliklar, animatsiya, videodarsliklardan foydalaniladi.
- √ Hech kimga sir emaski, vizual xotira ma'lumotni yaxshiroq o'zlashtirishga yordam beradi, shuning uchun tarmoqning vizual resurslaridan foydalanish talabalarni qiziqtirishning yana bir usuli hisoblanadi;
- √ Web Kvest dan foydalanish oson.
- √ Web Kvest o'rganilayotgan mavzu bo'yicha boshqa turdagi o'quv materiallari bilan integratsiyalashuvini hisobga olgan holda ishlab chiqilgan;
- √ Web Kvest o'rnatilgan baholash mexanizmini o'z ichiga oladi. Baholash talabalarga ish qanday bajarilishi kerakligi haqida yaxshi ma'lumot beradi.

Bu Web Kvest ning eng muhim qismidir. Qo'yilgan vazifalar, topshiriqlar talabalarni faktlar asosida ko'proq izlashga, ob'ektlar va hodisalarning munosabatlarini o'rganishga, haqiqiy bilimni yolg'ondan ajratishga, atrofda o'lamdagi sabab-natija munosabatlarini tahlil qilishga, ishlab chiqarish bilan bevosita bog'lanishga majbur qilishi kerak.

Adabiyotlar:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2018 yil 5 iyundagi PQ-3775-sonli "Oliy ta'lim muassasalarida ta'lim sifatini oshirish va ularning mamlakatda amalga oshirilayotgan keng qamrovli islohotlarda faol ishtirokini ta'minlash bo'yicha qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida" gi qarorlari
2. Usubjanovna, D. M., & Sharifjanovna, Q. M. (2023). The effectiveness of using morphological study method in teaching specialized subjects. *International journal of research in commerce, it, engineering and social sciences* issn: 2349-7793 Impact Factor: 6.876, 17(01), 22-27.
3. Usubjanovna, D. M. (2022). Aspects of methods and forms of teaching technical subjects. *Galaxy International Interdisciplinary Research Journal*, 10(2), 743-747.
4. Анализ технологии «web-квест» как новой педагогической модели обучения. [Электронный ресурс] – режим доступа: <https://knowledge.allbest.ru/pedagogics/2c0b65635b2ac79a4d53a88521306d2>
5. Нажмиддинова, Ё., Абдуллаева, Н., & Давронова, М. (2016). Перспективы адаптации выпускников профессиональных колледжей на производственных предприятиях. *European research*, 3 (14), 71-75.
6. Usubjanova, D. M. Methods of Development of Design Competents in Future Specialists. *International Journal on Economics, Finance and Sustainable Development*, 3(3), 331-335.
7. Нажмиддинова, Ё. Р., & Давронова, М. У. Бўлажак муҳандис-техникларда касбий тарбия муаммоси.–“Техника ва технологик фанлар соҳаларининг инновацион масалалари” мавзусидаги халқаро илмий-техник анжумани. ТДТУТФ-2020 йил.

8. Rukhiddinova, N. Y., Dadamirzaevich, I. D., Usubjanova, D. M., & Kiramidinova, I. D. (2020). Methodology of the formation of general vocational training in students of higher educational institutions on the basis of competency approach. *palarch's journal of archaeology of egypt/egyptology*, 17(6), 3663-3679

РЕЗЮМЕ

Ushbu maqola talabalarining mustaqil tarbiyaviy ishi-bu o'qituvchining bevosita yordamisiz amalga oshiriladigan bilim manbalarini amalga oshirish vositalarini va kognitiv faoliyat natijalarini izlashni o'z ichiga olgan Veb-kvest faoliyat turidan foydalanish hamda o'quv jarayonida turli darajadagi turli xil o'quv fanlariga internetning integratsiyasini maksimal darajada oshirish uchun foydalanish to'g'risida so'z boradi.

РЕЗЮМЕ

В данной статье рассматривается самостоятельная учебная работа студентов, использование вида деятельности Веб-квест, включающего в себя средства реализации источников знаний и поиска результатов познавательной деятельности, который осуществляется без непосредственной помощи учащихся. преподавателем, а также использование различных типов обучения на разных уровнях образовательного процесса для максимальной интеграции интернета в науку.

SUMMARY

This article describes the independent educational work of students, the use of a type of activity Web quest, which includes means of implementing sources of knowledge and finding the results of cognitive activity, which is carried out without the direct help of students. teacher, as well as the use of different types of training at different levels of the educational process to maximize the integration of the Internet into science.